

जागतिक बँकेच्या अर्थसहाय्याने राज्यात राबविण्यात येणाऱ्या महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्पांतर्गत (Maharashtra Agricultural Competitiveness Project) पशुधन आधार सेवा (Livestock Support Services) उपघटक राबवण्यास प्रशासकिय मंजूरी प्रदान करणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मस्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : एमएसीपी-२०११/प्र.क्र.३५७/पदुम-४
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४००००३२
दिनांक- २८ सप्टेंबर, २०११

- वाचा-** १) शासन निर्णय सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग क्रमांक कृवास-२००७/प्र.क्र.४०/११-स,
दिनांक ३१ डिसेंबर, २००७
२) शासन निर्णय सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग क्रमांक बासप्र-२००८/प्र.क्र.४५/२१-स,
दिनांक ९ मे २०११

प्रस्तावना

राज्याच्या १०.३ कोटी लोकसंख्येपैकी ५७.८% लोक शेतीवर अवलंबून आहेत. राज्याच्या आर्थिक व्यवस्थेत कृषि व कृषिपूरक व्यवसायांना अनन्य साधारण महत्व आहे. राज्याच्या ३०७.६ लाख हेक्टर लागवड्योग्य क्षेत्रापैकी २२६.६ लाख (७३.६६%) हेक्टर क्षेत्र पिकांच्या लागवडीखाली आहे. त्यापैकी ४०.०३ लाख हेक्टर क्षेत्र सिंचनाखाली आहे. राज्यात घेतल्या जाणा-या बहुतेक पिकांची उत्पादकता राष्ट्रीय सरासरी पेक्षा कमी आहे. पशुसंवर्धन क्षेत्रातही उत्पादकेबाबत अशीच स्थिती आहे. पशुजन्य उत्पादनांच्या विक्री व्यवस्थेत देखील त्रुटी असुन त्यामुळे पशुपालकांच्या /शेतक-यांच्या पशुजन्य उत्पादनांना योग्य बाजारभाव मिळत नाही. पणन व्यवस्थेतील प्रमुख त्रुटीमध्ये विक्रेत्यांची प्रचंड लांब साखळी, बाजार व्यवस्था व बाजारभाव सेवांच्या उपलब्धतेची कमतरता, प्रतवारी, साठवणूक, शीतगृह, प्रक्रियासाठी पायाभूत सुविधांचा अभाव, खाजगी क्षेत्रात पारदर्शकतेचा अभाव यांचा अंतर्भूव आहे.

पशुजन्य उत्पादनांच्या पणन व्यवस्थेत सद्यस्थितीत काही अडचणी आहेत ज्यात, संबंधित विभागात समन्वयाचा अभाव, योजनेच्या अंमलबजावणीत एकात्मिकतेचा अभाव, अपुरी तरतूद, शेतकरी/पशुपालकापर्यंत बाजार माहितीचा प्रसार करण्यास अपूरी साधने, अपूरी पणन सुविधा, पशुपालकांना/शेतक-यांना जोखीम पत्करण्यासाठी आवश्यक सुविधाचा अभाव, पर्यायी पणन व्यवस्थेचा अभाव यांचा अंतर्भूव होतो.

देशाच्या आणि राज्याच्या स्थूल उत्पादनातील (GDP) विकासाच्या वाढीचा दर सतत उंचावत आहे. विकासाच्या या वाढल्या आलेखामुळे शहरातील ग्राहकांचे उत्पन्नही वाढले असून पशुजन्य उत्पादनांची मागणीही वाढली आहे. उच्चमूल्यवर्धीत आणि गुणवत्तापूर्ण पशुजन्य उत्पादनांनाच वाढती मागणी असल्याने व बदललेल्या बाजारांची आक्हाने स्विकारण्यासाठी बाजार व्यवस्था स्पर्धाक्षम करणे आणि पशुधनाची उत्पादकता वाढविणे आवश्यक आहे. यासाठी जागतिक बँक अर्थसहाय्यत महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्पांतर्गत पशुधन आधार सेवा हा अंतर्भूत प्रकल्प उपघटक राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती. त्यानुसार खालील प्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय

जागतिक बँक अर्थसहाय्यत महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्पांतर्गत (Maharashtra Agricultural Competitiveness Project) पशुधन आधार सेवा हा उपघटक राबविण्यास याद्वारे शासनाची प्रशासकिय मंजूरी प्रदान करण्यात येत आहे.

या उपघटकाची अंमलबजावणी सन २०११-१२ ते सन २०१५-१६ या कालावधीत करण्यात यावी.

सदर उपघटकाची अंमलबजावणी प्रकल्प करारातील तरतुदीनुसार तसेच प्रकल्प अंमलबजावणी आराखड्याप्रमाणे (Project Implementation Plan) करण्यात यावी.

अ. पशुधन आधार सेवा या उपघटकाचा उद्देश व प्रकल्पामधून साध्य करावयाच्या बाबी.

- राज्यातील पशुधनाची उत्पादकता व उत्पादनाची गुणवत्ता वाढविणे.
  - पशुपालन व्यवसायात पशुपालक /शेतकऱ्यांचे आर्थिक उत्पन्न वाढविणे(वाढीव नफा).
  - स्पर्धाक्षम बाजार व्यवस्था निर्माण करणे.
  - पशुपालकांची /शेतकऱ्यांची स्पर्धाक्षमता वाढवणे व गुणवत्ता पूर्ण व उच्च किंमतीच्या पशुजन्य उत्पादनांना चालना देणे.
  - “आत्मा” संकल्पनेवर आधारीत सुधारीत विस्तार पद्धतीचा अवलंब करणे. या प्रकल्प उपघटकाचा सविस्तर तपशिल खालीलप्रमाणे आहे.
१. पशुसंवर्धन विपणन व माहिती कक्षाची स्थापना करणे.
- पशुसंवर्धन विभागात पुणे येथे माहिती कक्षाची स्थापना करण्यात यावी. कक्षाची उभारणी व कार्यान्वयन सेवादात्या मार्फत करण्यात करण्यात यावे. कक्षाच्या संरचनेत आयुक्त पशुसंवर्धन हे अध्यक्ष राहतील व पशुधन/कृषि अर्थ तज्ज्ञ, संगणक तज्ज्ञ तसेच मानव संसाधन व विकास तज्ज्ञ तसेच पशुसंवर्धन विभागातील अधिकाऱ्यांचा समावेश करण्यात यावा. विपणन व माहिती कक्ष अंतर्गत खालीलप्रमाणे कार्य करण्यात यावे.
- पशुसंवर्धन विपणन विषयक व पशुधन व्यवस्थापना विषयाची अद्यावत माहिती विभागाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देणे.
  - पशुधन व पशुजन्य उत्पादने/पदार्थाचे बाजारभावा विषयी माहितीची देवाण घेवाण करणे.
  - पशुजन्य निर्यातीसाठी लागणारी माहिती देणे.
  - उद्योजकांना/शेतकरी/पशुपालक यांना पशुसंवर्धन विषयक व्यवसाय/ उद्योग सुरू करण्याविषयीची माहिती देणे.
  - पशुसंवर्धन विभागांतर्गत अधिकारी तसेच पशुपालक/शेतकरी उद्योजक यांना विपणना विषयक प्रशिक्षण देणे.
- या करिता शासनाच्या सहकार व पणन विभागाकडून उपलब्ध होण्या स्वतंत्र निधीतून खर्च करण्यात यावा.
२. ग्राम पशुसंवर्धन विस्तार संघ - पशुसंवर्धन विस्तार महिला ग्राम संपर्क कार्यकर्ता.
- ग्राम पातळीवर सदरचा कार्यक्रम महिला ग्राम विस्तार कार्यकर्ता मार्फत राबवण्यात यावा. यासाठी जिल्हानिहाय आवश्यक महिला ग्राम संपर्क कार्यकर्ता ची संख्या त्यांच्या निवडीचे निकष इ.संदर्भात आवश्यक त्या मार्गदर्शक सूचना आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्या स्तरावर निश्चित करण्यात येवून क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांना देण्यात याव्यात. सदर कार्यकर्ता ना शासकीय मानधन किंवा इतर कोणतेही भत्ते देय राहणार नाहीत. तसेच या योजने अंतर्गत काम केल्याबद्दल भविष्यात शासनाकडे नोकरीचा हक्क मागता येणार नाही असे त्यांना स्पष्ट कल्पना देवून तशा आशयाचे बंधपत्र त्यांच्याकडून करून घेण्यात यावे. ग्राम संपर्क कार्यकर्ता उत्पन्नाचे स्रोत हे शेतकरी पशुपालक यांना पशु विस्तार सेवा दिल्या प्रित्यर्थ परिशिष्ट-१ मधील दराने शेतकरी/पशुपालक यांना फी आकारणी करणे हे असेल. पशुसंवर्धन विस्तार महिला ग्राम संपर्क कार्यकर्त्या ह्या पशुसंवर्धन विभाग व पशुपालक शेतकरी यांच्यामध्ये दुवा म्हणून काम करतील. प्रकल्प कालावधीत मोठ्या जनावरांचे वीस बाजार व लहान जनावरांच्या चार बाजाराच्या लाभ क्षेत्रातून एकूण १८ जिल्हे परिच्छेद क मध्ये नमूद केलेले प्रति पाच गावाच्या ग्राम समुहातून एका कार्यकर्ता ची निवड करण्यात यावी. सदर पशुसंवर्धन विस्तार महिला ग्राम संपर्क कार्यकर्ता ना इ दिवसाचे ग्राम पातळीवर प्रशिक्षण देण्यात यावे. महिला ग्राम संपर्क कार्यकर्ता लस पेटीका, संदेशवाहन साहित्य, अनुषंगिक साहित्यांच्या प्रकल्प निधीमधून पुरवठा करण्यात यावा.

३. पुणे, सातारा, सांगली व अहमदनगर जिल्ह्यात शेळी/मेंढी पालकांना/शेतकऱ्यांना आधार देणे व शेळ्या/मेंढ्यांची संघटीत बाजार व्यवस्था निर्माण करणे.

पुणे, सातारा सांगली व अहमदनगर जिल्ह्यात शेळ्यांची संख्या जास्त असल्यामुळे सदर जिल्ह्यात हा कार्यक्रम राबवण्यात यावा. या कार्यक्रमाची अंमलबजावणी सेवादाते पशुसंवर्धन विभाग व आत्मा यांचेमार्फत करण्यात यावी. प्रत्येक जिल्ह्यात १५० साधारण स्वारस्य गटाची स्थापना करण्यात यावी. प्रत्येक साधारण स्वारस्य गटात शेळी/मेंढी धारक १५ शेतकऱ्यापैकी ३ शेतकऱ्यांना ५० टक्के अनुदानावर प्रत्येकी १ याप्रमाणे प्रति स्वारस्य गटास एकुण ३ पैदासीचे बोकड पुरवठा करावेत. सदर शेतकऱ्यांची निवड सेवादाते यांनी करावी व अनुदानाची मर्यादा प्रति शेतकरी रु. २०००/- व प्रति साधारण स्वारस्य गट रु. ६०००/- इतकी राहील. एकूण ४५० पैदासीचे बोकडाचे पुरवठा करण्यात यावा. साधारण स्वारस्य गटांची स्थापना, क्षमता बांधणी सेवादाते मार्फत करण्यात येईल. साधारण स्वारस्य गटातून शेळी/मेंढी उत्पादक संघ/उत्पादक संघटनेची नोंदणी करण्यात यावी. शेळी/मेंढी उत्पादन संघ/उत्पादक संघटनेची जोडणी बळकटीकरणासाठी निवडलेल्या शेळी/मेंढीच्या बाजाराशी करण्यात यावी. प्रकल्प कालावधीत एकूण ४ जिल्ह्यातून ६०० साधारण स्वारस्य गट व चार शेळी/मेंढी उत्पादन संघ/संघटना स्थापन करण्यात याव्यात आणि त्यांच्या लाभक्षेत्रातील ११२५० शेतकऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात यावे.

४. शेळी पालन -एक उच्चमूल्यवर्धित व्यवसाय यांची प्रात्यक्षिके बीड व यवतमाळ जिल्हांमध्ये राबविणे. विदर्भातील यवतमाळ व मराठवाड्यातील बीड जिल्हांमध्ये या उपघटकाची अंमलबजावणी करण्यात यावी. प्रति जिल्हा २५० प्रात्यक्षिके आयोजित करण्यात यावीत. लाभार्थांची निवड, प्रशिक्षण व त्यांच्या तांत्रिक प्रशिक्षणात्मक भेटी व तांत्रिक मार्गदर्शन सेवादाते/पशुसंवर्धन विभाग व आत्मा यंत्रणेमार्फत करण्यात यावे. प्रात्यक्षिक धारकांच्या निवडीसाठी त्यांचेकडे २० ठाणबंद शेळ्या व ०.५० ते २.०० एकर बागायत जमीन असणे गरजेचे राहील. तसेच त्यांचे क्षमतावर्धन सेवादाते मार्फत करण्यात यावे. प्रात्यक्षिक धारकांना १०० % अनुदानावर (अनुदान मर्यादा प्रति लाभार्थी रु १०००/-) हिरव्या चाऱ्याचे बियाणे व खतांचा पुरवठा करण्यात यावा. तसेच प्रात्यक्षिक धारकांना ५०% अनुदानावर पैदासीचा बोकड व हस्तचलित चाराकटाई यंत्राचा पुरवठा करण्यात यावा. या दोन्हीसाठी अनुदान मर्यादा रु ४०००/- एवढी राहील. प्रात्यक्षिक प्रशिक्षणात्मक भेटीसाठी या जिल्हांतील शेतकरी तसेच नजिकच्या जिल्हांतील शेतकऱ्यांच्या भेटी सेवादात्या मार्फत आयोजित करण्यात याव्यात.
५. जनावरांच्या आरोग्य तपासणी शिबीरांचे आयोजन करणे.

प्रकल्पातील मोठ्या जनावरांचे २० बाजार व लहान जनावरांचे ४ बाजाराच्या लाभ क्षेत्रातून या उपघटकाची अंमलबजावणी करण्यात यावी. या अंतर्गत प्रतिवर्ष २ शिबिरे सहा महिन्याच्या अंतराने आयोजित करण्यात यावीत. आयोजित करावयाची शिबिरे कामधेनू दत्तग्राम या महाराष्ट्र शासनाने मंजूर केलेल्या योजनेच्या धर्तीवर आयोजित करण्यात यावीत. लाभ क्षेत्रातील किमान ३०० ते ५०० पैदासक्षम जनावरे व शेळ्या/मेंढ्या असणाऱ्या गावातून ग्राम संमतीने शिबीरांचे आयोजन करण्यात यावे. या शिबीरांत तज पशुवैद्यकांमार्फत जनावरांची आरोग्य तपासणी करण्यात यावी. त्यामध्ये वंध्यत्व उपचार, गोचिड गोमाशांचे निर्मूलन, कृत्रिम रेतने, जंतनाशके पाजणे या सेवा पुरविण्यात याव्यात. प्रकल्प कालावधीत एकूण २८८ जनावरांच्या आरोग्य शिबीराचे आयोजन करण्यात यावे.

६. पुणे येथील पशुसंवर्धन विभागाच्या राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केद्राचे बळकटीकरण करणे.

मोठ्या जनावरांचे २० बाजार व लहान जनावरांचे ४ बाजाराच्या लाभक्षेत्रातील ५०० पशुधन विकास अधिकारी व सहाय्यक प.वि.अ./पशुधन पर्यवेक्षकांना प्रकल्प कालावधीत प्रशिक्षण देण्यात यावे. या प्रशिक्षणाचा कालावधी पाच दिवसांचा राहील. त्यामध्ये पशुधन बाजारांचे व्यवस्थापन, जनावरांच्या रोग निर्मूलनाचे व्यवस्थापन आणि अनुषंगिक विषयांचा समावेश करावा. सदरहू प्रशिक्षणाचा अभ्यासक्रम आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य यांनी तयार करावा. प्राचार्य राज्यस्तरीय प्रशिक्षण केंद्र यांनी योजनेची अंमलबजावणी करावी. या उपघटका अंतर्गत प्राप्त होणाऱ्या निधीतून प्रशिक्षण सुविधांचे बळकटीकरण करणे, प्रशिक्षण आयोजन व प्रशिक्षण साहित्य खरेदी करण्यात यावी.

अ.क्र. २ ते ६ उपघटकासाठी सन २०११-१२ ते २०१५-१६ या कालावधीत उपलब्ध होणाऱ्या निधीचा तपशील परिशिष्ट-२ मध्ये दर्शविण्यात आलेला आहे.

ब. प्रकल्प अंमलबजावणी कक्ष (पी.आय.यु - पशुसंवर्धन)

मंजूर प्रकल्प अंमलबजावणी आराखड्यानुसार प्रकल्पांतर्गत समाविष्ट पशुसंवर्धन विभागाचा खालील प्रमाणे स्वतंत्र पी.आय.यु कक्ष पुणे येथे स्थापित करण्यास याद्वारे शासन मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे. प्रकल्प अंमलबजावणी कक्षाची संरचना खालील प्रमाणे राहील.

अ.क्रं	पदनाम	संख्या	नियुक्तीचा प्रकार
१	नोडल ऑफीसर	१	पशुसंवर्धन विभागातून प्रतिनियुक्ती- पशुधन विकास अधिकारी- गट-अ
२	लेखापाल (संगणक प्रशिक्षित)	१	करार सेवेने / Outsourcing
३	संदेश वाहक	१	करार सेवेने / Outsourcing

सदर प्रकल्प अंमलबजावणी कक्षाचा खर्च शासनाच्या पणन विभागाकडून यासाठी प्राप्त होणाऱ्या स्वतंत्र निधितून करण्यात यावा.

क. पशुआधार सेवेचे अंमलबजावणी कार्यक्षेत्र - अ.क्र.१ ते ६ वरील उपघटकांतर्गत मोठ्या जनावरांचे २० बाजार व लहान जनावरांच्या (शेळ्या / मेंढीचे बाजार) ४ बाजाराचे बळकटीकरण प्रकल्प कालावधीत करण्यात येणार आहे. या बाजारांच्या लाभक्षेत्रातून म्हणजेच १८ जिल्हातून पशुआधार सेवेची अंमलबजावणी प्रकल्प कालावधीत खाली दर्शविल्या प्रमाणे ३ टप्प्यात करण्यांत यावी.

टप्पा - १ जिल्हे	टप्पा - २ जिल्हे	टप्पा - ३ जिल्हे
(मोठ्या जनावरांचे बाजार, शेळ्या मेंढ्यांचे बाजार)	(मोठ्या जनावरांचे बाजार, शेळ्या मेंढ्यांचे बाजार)	(मोठ्या जनावरांचे बाजार, शेळ्या मेंढ्यांचे बाजार)
व त्यामध्ये समाविष्ट जिल्हा	व त्यामध्ये समाविष्ट जिल्हा	व त्यामध्ये समाविष्ट जिल्हा
१ चांदुर बाजार-जि. अमरावती	१ सावनेर - जि. नागपूर	१ वसई - जि. ठाणे
२ करंजा - जि. वाशिम	२ लाखानी - जि. भंडारा	२ पिंपळगाव बसवंत - जि. नाशिक
३ पुसद- जि. यवतमाळ	३ आमगाव - जि. गोंदीया	३ शिरपूर- जि. धुळे
४ मेहकर - जि. बुलढाणा	४ कडा- जि. बीड	४ अंमळनेर- जि. जळगाव
५ नेवासा - जि. अहमदनगर	५ सांगोला- जि. सोलापूर	५ पाचोरा- जि. जळगाव
६ कर्जत - जि. अहमदनगर (शेळी मेंढी बाजार)	६ अकलुज- जि. सोलापूर	६ दौँड- जि. पुणे (शेळी मेंढी बाजार)
		७ खेड- जि. पुणे
		८ दहीवडी- जि. सातारा (शेळी मेंढी बाजार)
		९ लोणंद- जि. सातारा
		१० सांगली- जि. सांगली
		११ आटपाडी- जि. सांगली (शेळी मेंढी बाजार)
		१२ वडगाव पेठ- जि. कोल्हापुर

उपरोक्त कार्यक्रमासाठी सहकार व पणन विभागाकडून आयुक्त पशुसंवर्धन यांना खालील लेखाशीर्षाखाली थेट निधी वितरीत केला जाणार असून सदरचा निधी आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्या स्तरावरून पशुसंवर्धन विभागाच्या प्रकल्प अंमलबजावणी कक्ष व संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांना संगणक कार्यप्रणालीवर (BDS) उपलब्ध करून देण्यात यावा.

राज्य वाटा-

मागणी क्र.- व्ही-०२

मुख्य लेखाशिष - २४३५- इतर कृषि विषयक कार्यक्रम.

(०१) पणन व गुणवत्ता नियंत्रण.

(१९९) - इतर अशासकिय संस्थाना सहाय्य

(०१) - बाब्य सहाय्यित प्रकल्प

(०१) - जागतिक बँक सहाय्यित महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्प (राज्य वाटा)

३२ - अंशदाने

(२४३५-००१-७)

बाह्य सहाय्याचा वाटा-

मागणी क्र.- व्ही-०२

मुख्य लेखाशिष - २४३५- इतर कृषि विषयक कार्यक्रम.

(०१) पणन व गुणवत्ता नियंत्रण.

(१९९) - इतर अशासकिय संस्थाना सहाय्य

(०१)- बाब्य सहाय्यित प्रकल्प

(०२) - जागतिक बँक सहाय्यित महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्प (बाह्य वाटा)

३२ - अंशदाने

(२४३५-००२-६)

प्रकल्प अंमलबजावणी कक्षाकडून करण्यात येणाऱ्या खर्चासाठी लेखाधिकारी, आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय यांना तसेच उर्वरित कार्यक्रमासाठी संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त यांना आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

या प्रकल्पांतर्गत करावयाची खरेदी आणि संपादन करावयाच्या सेवा जागतिक बँकेच्या वित्तीय नियमावलीनुसार कराव्यात. जागतिक बँकेने मंजूर केलेल्या संपादन नियोजनानुसार (Procurement Plan) त्या -त्या स्तरावर खरेदीची / संपादनाची कार्यवाही करावी.

पशुधन आधार सेवा या उपघटकाची अंमलबजावणी जागतिक बँक व पणन विभाग (नोडल विभाग) यांच्या मार्गदर्शक सूचने प्रमाणे करण्यात यावी. त्याचप्रमाणे प्रकल्प समन्वय कक्षाशी (Project Co-ordination Unit) या संदर्भात नियमितपणे संपर्क व समन्वय ठेवून या उपघटकाची अंमलबजावणी करण्यात यावी.

सदर पशुधन आधार सेवा यांच्या अंमलबजावणीबाबतच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना आयुक्त पशुसंवर्धन यांच्या स्तरावरून क्षेत्रिय कर्मचा-यांना निर्गमित करण्यात याव्यात.

हा शासन निर्णय नियोजन विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्र.२९९/१४३१ दि.२९.७.२०११ तसेच वित्त विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्र.२८४/११/व्यय-२ दि.१.९.२०११ अन्वये व त्यांच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा सांकेतांक २०११०९३०१२१४३००१ आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

स्वाक्षरीत/-
(डॉ.मा.ना.सवाईसोनकांबळे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. आयुक्त, (पशुसंवर्धन) महाराष्ट्र राज्य, पुणे, (५ प्रती)
२. आयुक्त, (कृषि) महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
३. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
४. मा.मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहाय्यक,
५. प्रधान सचिव (नियोजन) नियोजन विभाग
६. प्रधान सचिव (वित्त) वित्त विभाग
७. प्रधान सचिव (सहकार व पणन) सहकार व पणन विभाग
८. सचिव (पदुम) कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मस्यव्यवसाय विभाग
९. सर्व विभागीय सहआयुक्त पशुसंवर्धन
१०. सर्व जिल्हा पशुसंवर्धन उपआयुक्त
११. सर्व जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी जिल्हा परिषद
१२. सर्व जिल्ह्यांचे कोषागार अधिकारी
१३. महालेखाकार (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई/महाराष्ट्र-२, नागपुर,
१४. मा.मंत्री (पशुसंवर्धन) यांचे खाजगी सचिव/विशेष कार्यकारी अधिकारी.
१५. मा.मंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव
१६. मा.राज्यमंत्री (पशुसंवर्धन) यांचे खाजगी सचिव
१७. मा.राज्यमंत्री (पदुम) यांचे खाजगी सचिव
१८. सहसचिव (पदुम) कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मस्यव्यवसाय विभाग
१९. वित्त विभाग (अर्थसं- १३)
२०. नियोजन विभाग (कार्यासन १४३१), मंत्रालय, मुंबई-३२
२१. सर्व सहसचिव/उपसचिव/अवर सचिव/कक्षा अधिकारी, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२२. सहकार व पणन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२३. कार्यासन ३१, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२४. निवड नस्ती.

परिशिष्ट - २

जागतिक बँक अर्थसहाय्यीत महाराष्ट्र कृषि स्पर्धाक्षम प्रकल्पातंगत पशुधन आधार सेवा या पशुसंवर्धन विभागाचे मंजूर उपघटक/उपघटकांसाठीचा उपलब्ध निधी.

(रुपये- लाखात)

अ.क्र	मंजूर उपघटकांचे नाव	राज्य शासन हिस्सा	प्रकल्प हिस्सा	लाभार्थी हिस्सा	एकूण
१	पशुसंवर्धन विपणन व माहिती कक्षाची स्थापन करणे	५२.००	४६८.००	००	५२०.००
२	ग्राम पशुसंवर्धन विस्तार संघ पशुसंवर्धन विस्तार महिला ग्राम संपर्क कार्यकर्ता	१०.००	९०.००	००	१००.००
३	पुणे, सातारा, सांगली व अहमदनगर जिल्ह्यात शेळी/मेंढी पालकांना शेतकऱ्यांना आधार देणे व शेळ्या/मेंढ्यांची संघटीत बाजार व्यवस्था निर्माण करणे.	३.६०	३२.४	३६.००	७२.००
४	बीड व यवतमाळ जिल्ह्यातून शेळी पालन एक उच्चमुल्य वर्धीत व्यवसाय यांची प्रात्यक्षिके राबविणे	९.५	८५.५	२०.००	११५.००
५	जनावरांचे आरोग्य तपासणी शिबीरे	४४.६४	४०१.७६	००	४४६.४०
६	पुणे येथील राज्यस्तरीय पशुसंवर्धन प्रशिक्षण संस्थेचे बळकटीकरण करणे	२.७	२४.३	००	२७.००
	एकूण	१२२.४४	११०१.९६	५६.००	१२८०.४०

परिशिष्ट - १

महिला (पशुसंवर्धन विस्तार) ग्रामसंपर्क कार्यकर्ती यांनी दिलेल्या पशुसेवेबाबत आकारावयाची फी

सदर महिला पशुसंवर्धन ग्रामसंपर्क कार्यकर्ती यांनी खालील पशु सेवा दयावयाच्या आहेत व त्यासाठी आकारावयाची फी खालीलप्रमाणे-

१. किमान तंत्रज्ञानावर आधारित प्रात्यक्षिके

- स्वच्छ गोठा व्यवस्थापन व शेणाची जैविक विल्हेवाट - प्रति शेतकरी रु. १०/-
- वाळवीचा कोंबड्यांचे खाद्य म्हणून उपयोग करणे- प्रति शेतकरी रु. १०/-
- खाण्यायोग्य शेवाळ उत्पादन कार्यक्रम प्रति शेतकरी रु. १०/-
- सफल अंड्यांची तपासणी करणे प्रति ५ अंडी रु. १०/-
- एक दिवसाच्या पिलांचे व्यवस्थापन प्रति शेतकरी रु. १०/-

२. पशुसंवर्धन विषयक योजना राबविणेस सहाय्यकारी

- वैरण बियाणे वाटप योजना निःशुल्क
- मोठ्या जनावरांचे लसीकरण शिबीरे
- पशुसंवर्धन विषयक विविध योजनांचे लाभार्थी निवड निःशुल्क
- ग्रामसमुहात मर्तुकीविषयी माहिती देणे प्रति अंडी रु. १/-
- सफल अंडी वाटप कार्यक्रम निःशुल्क
- विस्तार विषयक सर्व कामात मदत करणे

३. व्यवस्थापनाविषयक कामकाजाची सुचि

- परसातील कोंबड्यांना लसीकरण (१०० पक्षांच्या मर्यादेपर्यंत) प्रति पक्षी रु. १/-
- परसातील कोंबड्यांना जंतनाशके पाजणे प्रति पक्षी रु.१/-
- परसातील शेळ्या मेंढ्यांना जंतनाशके पाजणे प्रति प्राणी रु. २/-
पक्षांचे खुराडे यांना निर्जुकीकरण करून गोचीड गोमाशी निर्मुलन करणे प्रति खुराडे रु. ५/-
- प्राणीजन्य उत्पादीत मालाची अद्यावत बाजाराभावांची माहिती देणे/घेणे निःशुल्क
- शेळ्या/मेंढ्यांचे परोपजिवी व बाह्य किटकांचे नियंत्रण करणे प्रति प्राणी रु. ३/-

सदरची फी ही शासनाच्या खाती जमा करावयाची नसून सदर फी संबंधित महिला कार्यकर्तीचे अर्जित उत्पन्न राहील. जंतनाशके लसी व परोपजिवी बाह्य किटकांचे नियंत्रण करणारे औषधे इ. साठी लागणारी औषधे ग्रामसमूहातील पशुवैद्यकीय दवाखान्यातून पुरवठा करण्यात येईल. सदरच्या औषधांचा वापर पशुवैद्यकाच्या सल्ल्यानंतरे करण्यात यावा.
